

Quo vadis nr 4/2004

Cuprins

1. Editorial- Un ochi plânge, unul râde, Ana Curetean
2. Argumente pentru Character first, inst. Georgeta Pascu
3. Proiect de parteneriat (Școala 3 Arad- Școala 2 Drobeta Turnu Severin), Adina Strifler
4. Metoda pălărilor gânditoare, Cristina Costan, Lavinia Molnar
5. Învățarea pe bază de proiect, Claudia Pădureanu
6. Proiectul-modalitate de realizare a educației ecologice în preșcolaritate, V.Peștean, I.Gall-Tamaș
7. Organizarea clasei ca și o comunitate, Anuța Pop, Iudit Venter
8. Alternativa step by step, G Pascu, R Bistran, D Oprea
9. Principiile pedagogiei Freinet, Dorina Dolha
10. Basmul versus media, Otilia Balaci
11. Dezvoltarea gândirii creative prin joc, Geanina Ghiță, Ramona Brădean
12. Școala de aplicație (II), Ileana Iovin
13. Semnal, Rodica Ghender

Principiile pedagogiei Freinet (I)

Încerc aici să numesc și să evidențiez într-un mod nou principiile pedagogiei Freinet. Ele nu apar în această formă în puținele lucrări tipărite în România. În urma câtorva ani de aplicare a tehnicilor Freinet la clasă realizez că ceea ce era revoluționar la timpul lui Freinet, astăzi este un lucru comun. Rămân totuși diferențe specifice față de curriculum oficial la care cei din Asociația Română pentru o Școală Modernă Arad ținem mult, iar eu sper că voi reuși să le pun aici în evidență.

1. Școală centrată pe copil

„Veți fi la nivelul copiilor. Îi veți vedea cu ochi, nu de pedagog și de șef, ci cu ochi de om și de copil și veți reduce imediat, prin acest fapt, distanța periculoasă care există, în clasele tradiționale, între elev și profesor” spune Freinet.

Cu ochii permanent deschiși la opțiunile elevilor, profesorul trebuie să întrunească factorii situației educative, fără a avea nevoie să psihanalizeze. Rezultă că rolul profesorului este riguros și considerabil în faza organizării clasei ca să permită fiecărui elev să lucreze liber.

Coborât de la catedră, profesorul este mai prezent și mai important, căci el trebuie să creeze neîncetat. El nu mai are alte mijloace de a se impune decât iradierea persoanei sale, credibilitatea, valoarea sa.

Freinet introduce în clasă un climat nou, asociind profesorul și elevii în realizarea de sarcini comune.

Elevul „cu experiențele sale proprii și cunoștințele sale diverse și difuze, are și el de dat informații profesorului”.

Dacă în învățământul tradițional, rolul elevului se reducea la a asculta și memora spusele profesorului, acțiunea pedagogică, în viziunea lui Freinet, trebuie să aibă elevul ca ax în jurul căruia să graviteze totul. Educatorul urmează să se adapteze la trebuințele copilului, să ia în considerare interesele și înclinațiile sale. Învățătorul ajută și nu controlează, amenință, atenționează, pedepsește.

Freinet militează pentru o educație prin reușită: doar reușita consolidează dinamismul personal. Orice copil este capabil de reușită, esențial este să nu-l împingem spre eșec prin exigențe exagerate sau premature: aceasta nu presupune o educație a facilității, ci o dinamizare prin reușite care le vor antrena și pe celelalte.

Freinet respinge emulația și competiția cărora le substituie efortul atât individualizat cât și comun, acceptând doar autoemulația. El introduce în acest sens teste, prin care copilul își poate verifica cunoștințele, poate face singur un grafic al greșelilor comise, dovedindu-și lui însuși posibilitățile și limitele.

Pentru a ajunge la această reușită, elevul trebuie ajutat și încurajat “organizând în jurul lui munca și viața, bazându-te pe posibilitățile sale, chiar și cele mai modeste”.

“Primii din clasă – reușesc desigur, pentru că au aptitudini deosebite... Dar școala copleșește pe ceilalți sub avalanșa eșecurilor: exces de roșu pe exerciții, note proaste, “de refăcut” caiete rău îngrijite... Observațiile nu lasă decât foarte rar copilului încurajarea unei reușite”.

Pedagogul francez cererea fiecărui elev să preia, la rândul său, capul plutonului.

Să nu vă lăsați niciodată copiii să eșueze; faceți-i să reușească, ajutându-i dacă trebuie printr-o generoasă participare a profesorului. Faceți-i mândri de realizările lor. Îi veți duce astfel la capătul lumii.

Adevărata disciplină nu se instituie din afară, după o regulă prestabilită, cu cortegiul său de interdicții și sancțiuni. Ea este consecința naturală a unei bune organizări a muncii cooperative și a climatului moral al clasei.

La Freinet libertatea capătă sens atunci când înseamnă, nu posibilitatea de a nu face nimic, nici aceea de a face orice, ci posibilitatea de alegere între activități diverse.

Freinet nu conferă copilului o dimensiune mitică, nu cade în pedolatrie; copilul teoretic al lui Freinet aparține totdeauna grupului-clasă și unei comunități sociale și culturale.

2. Muncă școlară motivată

Freinet se pronunță pentru o educație a muncii. Educația trebuie să-și găsească motorul esențial în muncă creatoare, liber aleasă și asumată. În cucerirea autonomiei fiecare trebuie să învețe să-și fixeze singur obiectivele, în loc să aștepte să-i fie mereu impuse din exterior. Școala devine un loc de producție decisă cooperativ de copii prin creații, cercetări, deprinderi dobândite; ea este astfel adevărata pregătire pentru o lume a muncii în care fiecare va putea participa la decizii.

Educația trebuie să aibă drept punct de plecare copilul real cu nevoile sale firești, efortul celui educat fiind comparat cu respirația voluptoasă a aerului sonor „al unei dimineți de primăvară”. Școala trebuie să asigure continuitatea cu valorile trecutului. Deoarece valorile tradiționale se întrupează în mediu, greșeala cea mai gravă pe care o poate face școala este de „a smulge copilul din familie, mediului, tradiției în care a fost crescut, atmosferei care l-a înconjurat, gândului și dragostei care l-au hrănit, muncii și jocurilor care au fost pentru el prețioase experiențe, pentru a-l muta cu forța în mediul atât de diferit care este școala, rațională, formală și rece precum știința acelor care ar vrea s-o transforme într-un templu.

Freinet va pleda pentru *școala –șantier* și nu pentru *școala-templu*, pentru așezarea activității, a muncii la baza școlii. Ele au fost considerate de către Freinet „marele principiu, mortarul și filosofia pedagogiei populare”. „Munca este dovada prin care se transformă în miere nectarul încă impur al cunoașterii; este efortul de asimilare a

experienței în procesul vital în toată complexitatea lui, și nu numai moral, material, social, ci și intelectual”, deoarece „cu ajutorul muncii-joc, copilul, ca și omul, intenționează (. . .) să cunoască, să experimenteze, apoi să creeze, pentru astăpânii natura și pentru a-și domina destinul”. De aceea, el consideră că spațiul școlar trebuie reorganizat: de-a lungul pereților să se creeze mari „laboratoare esențiale” (presa, documentarea, istorie-geografie, științe, aritmetică, activități artistice, materiale audio-vizuale).

În lucrarea *Les dits de Mathieu* (1949), Freinet ne povestește întâmplările unu tânăr orășean care, vrând să fie de folos gazdei sale va insista să adape un cal căruia nu-i era sete. El îi avertiza pe educatori să nu cadă în greșeala „unei pedagogii a calului căruia nu-i este sete”, pledând pentru o pedagogie a calului care „galopează către lucernă și adăpătoare”. *Problema principală a educației nu este „conținutul adăptoarei” (conținutul învățământului), ci „modul de a provoca setea copilului”* Astfel se explică atacul dur împotriva manualelor școlare pe care el le consideră mijloace de abrutizare, care slujesc într-un mod josnic programele școlare oficiale, unele dintre ele chiar le agravează. Și în situația în care manualele ar fi bune, el își menține sugestia de a fi folosite cât mai puțin în procesul didactic. Folosirea excesivă a manualului în copilărie va conduce „la insuflarea idolatriei pentru scrisul tipărit”, la uciderea simțului critic al copiilor. Iubitorilor pedagogiei Freinet de azi le spun că manualele din vremea lui Freinet nu erau ca și cele de acum care au evoluat mult.

„Nu există la copil o nevoie naturală de joc” afirma, în contra curentului, Freinet. Când copiii muncesc, jocul nu le va mai apărea decât ca o activitate subsidiară, minoră, care nu merită să fie cocoțată în prim-planul procesului educativ. Chiar dacă munca implică efort, concentrare, oboseală, ea nu trebuie evitată, pentru că școala nu se poate trata cu amuzament.

Nimeni nu poate trăi pentru noi experiențe declara Freinet, care îmbrățișa *școală prin viață, pentru viață, prin muncă* al lui Decroly. El vrea laboratoare pentru munca manuală de bază și laboratoare de activitate socializată și intelectualizată unde se aplică tehnicile sale.

3. Activitate personalizată

Respectul identității personale și al diversității. Copilul nu va fi supus modelelor prestabilite, ci acceptat ca atare, cu personalitatea lui. Problema nu este reinserarea indivizilor devianți în categoriile normalizate, ci recunoașterea identității lor fără a-i exila în diferența lor sau a-i abandona.

Munca individualizată este una din tehnicile de învățare ale pedagogiei Freinet care vizează plasarea copilului în centrul sistemului educativ, ținând seama de achizițiile sale, de ritmurile și de capacitatea sa de a deveni actor al propriei învățări.

Este o secvență în orarul clasei, cu durata variabilă (de la ½ de oră la 2 ore), în care copiii lucrează liber, după un plan propriu, în ordinea și ritmul ce le convin, desfășurând în cadrul grupului-clasă, activitatea dorită de fiecare din ei.

Finalitatea muncii individualizate este a-l educa pe copil în spiritul responsabilității și al autonomiei, permițându-i un demers personal de investigare ce duce la reușită.

A stimula diferite comportamente în situații diverse, a ține cont de ritmurile fiecăruia, a instaura raporturi de încredere datorită autocorectării și evaluării, a permite

unui copil să părăsească clasa pentru o activitate particulară și să reia lucru la întoarcere, fără a-i deranja pe ceilalți sunt doar câteva fețe ale activității personalizate.

Cadrul didactic se poate consacra în acești timpi liberi când copiii lucrează independent unui copil sau unui grup în particular.

Clasa bună este aceea în care fiecare elev va fi cel dintâi într-o privință oarecare. Școlarul care nu are un domeniu în care să se poată afirma, să pună în valoare ansamblu persoanei sale este foarte vulnerabil. Și e foarte stângaci (sau nenorocos) dascălul care nu poate descoperi și încuraja această vocație.

4. Expresie liberă și comunicare

Reintroducerea vieții în școală îi impune acesteia din urmă să cultive “înainte de orice acea dorință înăscută la copil de a comunica cu alte persoane, cu alți copii mai ales, de a-și face cunoscute în jurul lui gândurile, sentimentele visurile speranțele. Atunci, a învăța să citească, să scrie să se familiarizeze cu esențialul a ceea ce noi numim cultură va fi pentru el o funcție tot atât de naturală ca a învăța să meargă- ceea ce nu este puțin lucru.”

Libera exprimare nu este invenția unui elev deosebit de creativ, ea este manifestarea însăși a Vieții. Libera exprimare pedagogică trebuie să permită fiecăruia să-și redea sentimentele, emoțiile, impresiile, cugetările, îndoielile. Toți copiii, dacă n-au fost încă descurajați, percep nevoia și dorința de a se exprima, de a comunica între ei cu instrumentele de care dispun (vorbirea, scrisul, desenul etc.)

Interogația este un proces exclusiv școlar și prea adesea inhibitor și perturbant. Freinet arată că, dimpotrivă, trebuie “să-l lăsăm pe elev să întrebe el însuși și să ceară sfatul.” Critică școala tradițională pentru că în cadrul acesteia comunicarea între elevi este asigurată doar în timpul recreațiilor.

Comunicarea între ei nu este doar permisă ci chiar sugerată. Fiecare trebuie să aibă dreptul de a comunica liber în sânul grupului său cu alte grupuri (de exemplu schimb de jurnale școlare). Exprimarea liberă este valoroasă atât prin demersurile sale creative, cât și prin producțiile sale. Tehnicile de exprimare nu trebuie impuse în prealabil. Trebuie să multiplicăm câmpurile de exprimare, să acordăm dreptul la plăcere. Exprimarea liberă presupune și ascultarea celorlalți și respectul față de ei.

Învățătorul trebuie asigure deschiderea asupra evenimentelor din experiența trăită de copil într-un trecut nu prea îndepărtat, deschiderea asupra vieții sociale și comunicarea în situații variate.

Înv. Dorina Dolha

- **Bibliografie:**

- Rădulescu Mihaela, „Pedagogia Freinet-un demers inovator”, ed. Polirom, 1999,
- Pettini Aldo, „Freinet și tehnicile sale”, ed. CEDC, 1992,
- „Le Nouvel Educateur”-Revistă de Pedagogie Freinet, nr. 17, 84, 92, 94, 101, 104, 109, 111, 128, 138
- Stanciu Mihai, „Reforma conținuturilor învățământului”, Polirom, Iași, 1999
- Andre de Peretti, „Educația în schimbare”, Spiru Haret, Iași, 1996,
- „Dicționar de pedagogie”, EDP, București, 1979,